

EINAR COHN

25. juli 1885 — 9. juni 1969

I en alder af 83 år er fhv. departementschef Einar Cohn afgået ved døden. Når det drejer sig om en personlighed som Einar Cohn, der fra den første verdenskrig og langt ind i årene efter den anden verdenskrig har øvet en så betydelig indsats til gavn for det danske samfund, ville han sikkert, hvis han stadig havde været i live, have sagt til mig: »Der kan ikke for mit vedkommende være tale om »at gå på sporet efter den tabte tid«; men nok efter den svundne tid.«

Da jeg i foråret 1929 som nybagt kandidat blev ansat i Det statistiske Departement, endnu medens Adolph Jensen var departementschef, fandtes der i departementet en række højt begavede personligheder, som vi unge havde den lykke at kunne blive inspireret af. Endnu så mange år efter husker jeg samtaler med flere af disse mænd. Blandt disse enere var også den ældste af kontorcheferne, Einar Cohn, som forlængst havde slået sit navn fast i offentligheden gennem sit virke under verdenskrigen og i efterkrigsårene.

I 1907 blev Einar Cohn cand. polit. kun 22 år gammel og ansat som assistent i Statens statistiske Bureau (fra 1913 Det statistiske Departement). Han blev fuldmægtig i 1913, leder af departementets fordelingskontor (statens ernæringskort administration) i 1916 og fg. kontorchef i 1918. I 1936 afløste han Adolph Jensen som departementschef og sad som chef for departementet indtil 1955, hvor han faldt for aldersgrænsen. I det lange og arbejdsomme liv i statens og samfundets tjeneste har Einar Cohns virke manifesteret sig særlig på tre hovedområder – som statistiker, administrator og økonomisk historiker. Det er ikke mindst statistikeren, chefen og vennen gennem mange år, som jeg vil mindes. Einar Cohn var en altfavnende personlighed, og det kom ham til gode som statistiker. Han havde en udtalt evne til at interessere sig for alt det jordnære; for alt det som var oppe i tiden og som stillede krav til departementets medvirken. Han lagde megen vægt på, at departementet påtog sig »uløselige« opgaver og i det hele taget viste sig opgaverne voksen. Departementets betydning beroede nemlig på den konkrete indsats, der blev gjort – og ikke på en departemental status. For at departementet kunne være slagkraftigt, var

EINAR COHN

25. juli 1885 — 9. juni 1969

I en alder af 83 år er fhv. departementschef Einar Cohn afgået ved døden. Når det drejer sig om en personlighed som Einar Cohn, der fra den første verdenskrig og langt ind i årene efter den anden verdenskrig har øvet en så betydelig indsats til gavn for det danske samfund, ville han sikkert, hvis han stadig havde været i live, have sagt til mig: »Der kan ikke for mit vedkommende være tale om »at gå på sporet efter den tabte tid«; men nok efter den svundne tid.«

Da jeg i foråret 1929 som nybagt kandidat blev ansat i Det statistiske Departement, endnu medens Adolph Jensen var departementschef, fandtes der i departementet en række højt begavede personligheder, som vi unge havde den lykke at kunne blive inspireret af. Endnu så mange år efter husker jeg samtaler med flere af disse mænd. Blandt disse enere var også den ældste af kontorcheferne, Einar Cohn, som forlængst havde slået sit navn fast i offentligheden gennem sit virke under verdenskrigen og i efterkrigsårene.

I 1907 blev Einar Cohn cand. polit. kun 22 år gammel og ansat som assistent i Statens statistiske Bureau (fra 1913 Det statistiske Departement). Han blev fuldmægtig i 1913, leder af departementets fordelingskontor (statens ernæringskort administration) i 1916 og fg. kontorchef i 1918. I 1936 afløste han Adolph Jensen som departementschef og sad som chef for departementet indtil 1955, hvor han faldt for aldersgrænsen. I det lange og arbejdsomme liv i statens og samfundets tjeneste har Einar Cohns virke manifesteret sig særlig på tre hovedområder – som statistiker, administrator og økonomisk historiker. Det er ikke mindst statistikeren, chefen og vennen gennem mange år, som jeg vil mindes. Einar Cohn var en altfavnende personlighed, og det kom ham til gode som statistiker. Han havde en udtalt evne til at interessere sig for alt det jordnære; for alt det som var oppe i tiden og som stillede krav til departementets medvirken. Han lagde megen vægt på, at departementet påtog sig »uløselige« opgaver og i det hele taget viste sig opgaverne voksen. Departementets betydning beroede nemlig på den konkrete indsats, der blev gjort – og ikke på en departemental status. For at departementet kunne være slagkraftigt, var

det ikke nok, at relationerne til andre statslige myndigheder var, som de skulle være, mindst lige så nødvendigt var det, at ikke mindst chefen havde intim kontakt med erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer. Einar Cohn forstod også betydningen af relationerne til de internationale statistiske organisationer. Ligesom sin forgænger lagde Einar Cohn afgørende vægt på departementets uafhængighed, dets frie stilling overfor »magterne« i samfundet. Denne frie stilling er blevet knæsat i loven om Danmarks Statistik.

Når der tidligt blev kaldt på Einar Cohns evner, skyldtes det hans praktiske greb om tingene. Ved at han så tidligt kom ind i dagens og vejens arbejde fik han en første hånds viden om det danske samfund og et indgående kendskab til de ændringer, der fandt sted, alt som tiden gik. Dette kom departementet til gode; med det var også forståeligt, at man fra statsmagtens side kaldte på ham til andre opgaver end de registrerende. – Vi forlader derfor statistikken og gør et sidespring.

Jeg har nævnt, at han blev chef for departementets fordelingskontor i 1916. Han løste denne opgave så fortrinligt, at det var en selvfølge, at han i 1932 blev udnævnt til den krævende post som leder af Nationalbankens Valutakontor, som han havde fra 1932 til 1935.

De erfaringer han havde indhøstet under første verdenskrig, kom samfundet til gode så mange år efter.

Det må siges at være noget af skæbnens ironi, at Einar Cohn kom til at bære ansvaret for statsreguleringer, for af overbevisning var han en helhjertet liberalist. Som den statsens tjener han var, påtog han sig reguleringsjobbet; men gennem talrige artikler og i radioen lagde han ikke skjul på, at han mente, at den frie udfoldelse af erhvervslivet var langt at foretrække fremfor statsregulering.

Når Einar Cohn erhvervede en så omfattende viden om vort samfund, stod det også i forbindelse med, at han var en meget flittig mand, der udnyttede hvert sekund. Når der var lejlighed til det, læste han – og i det hele taget forsøgte han at orientere sig så godt som muligt inden for det vide felt, han beherskede. Han gjorde det yderligere, fordi han derigennem kunne virke inspirerende på sine yngre medarbejdere. Han havde da også en bestemt opfattelse af, hvad lederegenskaber beroede på, og dette gav han udtryk for i nekrologen over Adolph Jensen, hvor han sagde følgende: »Den, der ønsker at lede, vil altid være afhængig af sine hjælpere, vil lytte til dem og støtte dem og overlade dem alt, undtagen det kun lederen skal, nemlig samordne deres arbejde og tage sig ledige stunder til at prøve på at høre græsset gro for derigennem at planlægge med kommende opgaver for øje.« Det er nøjagtig de egenskaber, som Einar Cohn i rigt mål var i

besiddelse af. Han var ikke bange for at lade unge i departementet få frie hænder til løsning af opgaverne; men han ønskede at samordne tingene – at blive orienteret.

Den aller væsentligste egenskab ved ham var dog, at han kunne høre græsset gro. Einar Cohn var ophavsmanden til de statistisk-økonomiske oversigter, som begyndte i 1922 og som stadig udarbejdes. Oversigterne startede uden brask og bram, blot med et par indledende bemærkninger: »..... Imidlertid har man dog ment, at en sådan foreløbig oversigt, trods denne ufuldstændighed, kunne have sin interesse, og man har derfor i de følgende tabeller sammenstillet sådanne statistiske oplysninger, som er egnede til at give en beskrivelse af de økonomiske og sociale tilstande her i landet i det sidst forløbne år. Til tabellerne er der knyttet nogle sammenfattende bemærkninger.« Disse oversigter var Einar Cohns hjertebørn, og de sammenfattende betragtninger, der vel især i de senere år ikke manglede en manende pegefinger, skrev han altid selv. Det var ikke altid, man var enig med ham i disse sammenfattende betragtninger; men man kunne ikke andet end beundre den flid, omhu og stræben, der lå bag ved udformningen. Ofte blev disse betragtninger skrevet under store fødselsveer; men de blev færdige til tiden.

En anden af Einar Cohns fortjenester var hans meget tidlige forståelse af betydningen af nationalregnskabet. Allerede i 1930'erne lod han bl.a. Viggo Kampmann, der dengang var sekretær i Det statistiske Departement, tage sig af spørgsmålet. Og for en periode på 9 år, nemlig fra 1930 til 1939 præsterede Viggo Kampmann sammen med sekretær Villadsen at få opstillet årlige input-outputtabeller, således at man herigennem fik de forskellige størrelser i nationalregnskabet belyst. Selve det teoretiske begrebsapparat var, har jeg forstået, blevet diskuteret med professor Erik Lindahl i Uppsala; men tallene var pæredanske.

Der var ikke nedfældet noget om beregningsmetoderne; men de kunne udledes af arbejdstabellerne. Da en norsk studiegruppe efter krigen kom herved, skrev den en rapport om, hvorledes vi havde foretaget beregningerne. Denne viste, når man tager det statistiske grundlag i betragtning, hvor banebrydende et arbejde, der var blevet udført på Einar Cohns initiativ.

Einar Cohns sans for det aktuelle og det, der havde betydning, medførte naturligvis også, at han interesserede sig levende for pristallet – og i radioen kommenterede han selv tallene – ofte kom der en morale med i kommentarerne. Også månedsstatistikken for udenrigshandelen havde hans store interesse. Det var jo ansigtet udadtil – ud til den store verden. I det hele taget stod hans hu mest til den økonomiske statistik. Et område, der derimod lå Einar Cohn fjernt, var statistikkens teori, og han var heller ikke meget for alt for spidsfindige teoretiske diskussioner. Det jordnære slap han aldrig.

Ser man i Den blå Bog, får man et levende indtryk af, at Einar Cohn kunne overkomme det utrolige. Til trods for alle de praktiske problemer, som lagde beslag på hans arbejdsevner, fik han også tid til at dyrke videnskaben – særlig den økonomisk-historiske.

Af de mere væsentlige arbejder fra hans hånd kan nævnes: *Oversigt over økonomiske tilstande i Danmark 1914-15* (1915), *Danmark under den store krig* (1928), *Privatbanken 1857-1957* (I-II)-(1957-58) og *Danske Pengeforhold 1914-36* (1961) samt *Økonomi og Politik i Danmark 1848-1875* (1967).

I sin anmeldelse af Einar Cohns bog *Danmark under den store krig* skrev Otto Himmelstrup i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* i 1930 bl.a. følgende: »... Det må derfor siges at den redaktionskomité, som har tilrettelagt udgivelsen af bogen om »Danmark under den store krig«, næppe indenfor danske nationaløkonomers kreds har kunnet finde nogen bedre skikket mand til at gennemføre det meget betydelige arbejde, som en samlet fremstilling af Danmarks økonomi i og efter krigsårene selvsagt er, end netop kontorchef Cohn,« – En fin vurdering af Einar Cohn, som det synes naturligt at få med.

De to førstnævnte betydelige værker fra Einar Cohns senere år skal jeg ikke omtale; men henviser til lektor Erling Olsens anmeldelse i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* i 1962. De begivenheder, som Einar Cohn beskriver i sit sidste værk *Økonomi og Politik i Danmark 1848-1875*, har, som professor Svend Aage Hansen træffende bemærker i sin anmeldelse i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1968, sikkert fristet Einar Cohn, bl.a. fordi det drejede sig om liberalismens gennembrud herhjemme.

Også på anden måde fremtrådte Einar Cohn som økonomisk historiker. I 1952 opponerede han som 1ste opponent den 9. december mod doktordisputatsen: *Studier i dansk industrihistorie 1850-1880* af Rich. Willerslev.

Einar Cohn kunne, når man var på bølgelængde med ham, udvise stor hensyntagen til sine unge medarbejdere. Jeg husker, hvorledes jeg i begyndelsen af 1930'erne skulle skrive en artikel om afgrødebedømmelserne. Artiklen skulle gerne skrives i løbet af et par timer. Klokken var blevet lidt i 17, og jeg var næsten færdig. Så kom den store mand ind til mig og spurgte meget venligt: »Hvordan går det gamle jas?«. Han var kommet op til mig for at hjælpe mig. Denne venlighed var parret med en betydelig charme. Det er få mennesker, jeg har mødt, der kunne være så charmerende som Einar Cohn, når han var i det humør. Denne charme kunne – vel især i de senere år – også vise sig i det han skrev. I den foran nævnte anmeldelse af Erling Olsen synes følgende udtalelse om 1ste bind af bogen om *Privatbanken* meget rammende »... Fremstillingen er levende og veloplagt, og på hver side mærkes Cohns personlighed, en charmerende bonus pater.«

Einar Cohn følte sig i udpræget grad som en dansk mand. Det berørte ham derfor føleligt at måtte flygte fra sit fædreland, da den nazistiske aktion

satte ind mod de danske jøder i 1943. Einar Cohn fik dog både i England og senere i USA lejlighed til på forskellig måde at være økonomisk rådgiver for danske, engelske og amerikanske myndigheder. Dette, at han var aktiv i udlændigheden, bidrog antagelig til, at han, da han kom tilbage i 1945 til Det statistiske Departement, fuldt ud var i besiddelse af sin gamle vitalitet. Einar Cohn havde nemlig fået en forbavsende vitalitet i vuggegave.

Einar Cohn var redaktør af *Nationaløkonomisk Tidsskrift* og sekretær i Nationaløkonomisk Forening 1914-1929 og blev æresmedlem af foreningen i 1962.

*Kjeld Bjerke**

* Afdelingschef i Danmarks Statistik.